

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Regula Morum. Sive Dictamen Conscientiæ

**Babenstuber, Ludwig
Reichlin, Alphons
Hepper, Johann Baptist**

Salisburgi, 1697

§. II. An liceat sequi in praxi sententiam minùs probabilem, minùsque tutam relicta probabiliori & tutiori?

urn:nbn:de:hbz:466:1-39970

cifica, quæ solùm cum formidine iudicata est licita, fit, ut intellectus eliciat aliud iudicium particulare certum ab illo universali discordans, ac sine formidine affirmans, pingere hîc & nunc Petro esse licitum. Hoc autem iudicium particulare non continetur sub illo universali, eo ipso, quod objectum iudicij particularis propter specialem rationem & aliam circumstantiam non continetur sub objecto iudicij universalis. Unde neg. utraque conseq. Ad probat. primæ constat ex dictis, illa duo iudicia non esse de eodem formaliter objecto. Vide, quæ dixi in simili c. *præced. a. 1. §. 1. n. 5.* de dubio speculativo.

§. II.

An liceat sequi in praxi sententiam minùs probabilem, minùsque tutam relictâ probabiliori & tutiori?

SUMMARIUM.

9. *Quenam sententia sit tutior, & quæ minùs tuta?* 10. *Intellectus assenti-ri potest opinioni minùs probabili in occurssu probabilioris.* 11. 12. *Solvitur objectio.* 13. *Opinionum alia sunt circa actiones & ius, alia circa res & factum. Quodnam inter eas discrimen?* 14. *Statuitur, esse licitum sequi in praxi sententiam minùs probabilem relictâ probabiliori. Authorum de hac doctrina iudicium.* 15. 16. 17. *Fundamenta nostræ sententia ex ratione.* 18. *Quando agitur de honestate actionis, licitè amplectimur partem minùs tutam relictâ tutiori.* 19. *Quod non licet, quando opiniones opposita versantur circa rem & factum, & adest speciale præceptum charitatis, iustitiæ &c.* 20. 21. 22. *Solvuntur objectiones.* 23. *In quonam sensu omnes sententiæ probabiles sint equaliter tuta? item: an praxis benigna sententiæ habeat locum in articulo mortis?* 24. *Quenam sententia sit certò probabilis?* 25. 26. *An usus sententiæ probabilis sit licitus in materia fidei?*

IX. **N**otandum est primo, in contradictoriis moralibus unam partem esse tutiorem; alteram minus tutam. Pars tutior est, in qua nullum apparet periculum peccati tam materialis, quàm formalis. Sic non pingere in die festo est pars tutior: quia in omissione hujus actionis nulla datur ratio formidandi, ne sit contraria alicui præcepto. Pars contra minus tuta est, in qua apparet aliquod periculum peccati, non quidem formalis, sed materialis. Ita pingere in die festo est pars minus tuta: quia datur in hoc exercitio, si tali die suscipiatur, ratio formidandi, ne lege Divina sit vetitum; eò quòd possit timeri, ne sit opus servile. Itaque sententia, sive opinio tutior est, quæ affirmat partem tutiorem: minus tuta, quæ partem minus tutam affirmat esse licitam, Verbò: omnis opinio, quæ stat pro lege contra libertatem, solet vocari tutior: & omnis, quæ stat pro favore libertatis contra legem, dicitur minus tuta, quamvis sit tuta simpliciter, eò quòd careat omni periculo inhonestatis formalis. Porrò inhonestas, sive malitia formalis est illa, quæ constituit actum, ut est ab operante, rectæ rationi difformem. Inhonestas materialis est, quæ constituit actum, ut est in se, & secundum se, difformem legi. Actus priori modo inhonestus imputatur in culpam; non autem posteriori: veluti patet in eo, qui adorat hostiam non consecratam, quam ob ignorantiam invincibilem judicat esse consecratam.

X. Notandum secundo, intellectum in concursu duarum opinionum, quarum una est minus, altera magis probabilis, posse assentiri minus probabili, illâ, quæ hîc & nunc apparet probabilior, relictâ. Ratio est: quia sententia probabilior suis motivis non elidit motiva sententiæ minus probabilis; sed ea relinquit in sua efficacia: & quia non est evidens, intellectus manet à voluntate liberè determinabilis tam quoad exercitium, ita ut possit as-

Y

sentiri,

sentiri, vel non assentiri motivis sententiæ probabilioris, quàm quoad speciem, ita ut possit ex ejus imperio assentiri, vel dissentiri tam motivis sententiæ probabilioris, quàm motivis sententiæ minus probabilis. Huc adde, quòd præsens controversia tam celeberrima frustra omninò tractaretur, si intellectus in conspectu sententiæ probabilioris non posset adhærere minus probabili: disputanti enim, an intellectus id possit prudenter ac licitè, veluti hic disputamus, probandum esset, quòd possit absolutè, ac physicè, quia aliàs tota quæstio esset de subjecto non supponente. Sed consequens est falsum; ergo.

XI. In hanc doctrinam acriter insurgit P. Thyrsus Gonzalez *dissert. 3. c. 2.* hoc ferè argumento. Implicat, ut intellectus ex duobus contradictoriis judicet esse falsum illud extremum, quod manifestè videt esse verisimilius opposito; illud verò judicet, esse verum, quod manifestè videt, esse minus verisimile. Sed intellectus ita judicaret, si assentiretur sententiæ minus probabili in conspectu probabilioris; ergo. mi. constat, quia assensum præstare alicui extremo contradictionis est illud censere verum, & oppositum censere falsum: ut patet ex terminis. mai. prob. nemo in se experitur hunc actum: *Ego credo hoc, sed video contrarium esse probabilius, & verisimilius.* Deinde. Implicat, ut is, qui judicat, colorem A esse similiorem albo, quàm nigro, judicet, colorem A esse nigrum, ergo pariter implicat, ut is, qui judicat, extremum A esse verum similius, quàm falso, judicet, extremum A esse falsum.

XII. Respond. dist. mai. implicat, ut intellectus judicet, extremum esse certò, & absolutè falsum, quod manifestè videt esse verisimilius opposito, conc. ut judicet esse falsum apparenter, & probativè, quantum videlicet est ex vi motivi suadentis oppositum, neg. Similiter: implicat, ut illud judicet esse certò, & absolutè verum, quod manifestè videt esse minus verisimile, conc.

ut ju-

ut judicet esse verum apparenter, & probativè, quantum est ex vi motivi suadentis esse verum, neg. mai. & eadem distinctione applicata minori neg. conseq. Probationem min. pariter dist. assensum præstare alicui extremo contradictionis est illud censere verum, & oppositum censere falsum vel absolute & certò, vel apparenter & probativè, conc. semper absolute & certò, neg. Nulla probabilitas est veritas, sed fallibilis apparentia veritatis. Hinc nullus assensus probabilis judicat, suum objectum esse verum absolute, & in esse rei, sed cum aliqua restrictione, & in esse apparentis, sive secundum quod habet apparentiam veritatis, eo ipso, quòd sit judicium essentialiter includens formidinem de opposito. Cum itaque probabilitas minor non impediatur à probabilitate majori sententiæ probabilioris oppositæ, quominus sententiam minùs probabilem faciat apparere veram, & consequenter probabiliorem falsam, intellectus sæpissimè judicare potest, sententiam minùs probabilem esse veram, & probabiliorem oppositam esse falsam. Hoc autem vel ideò videri non debet paradoxum; quòd multa falsa sint probabiliora veris. Quapropter intellectus ob motiva sententiæ minùs probabilis existimare potest, hoc determinatum objectum sententiæ probabilioris fortè etiam contineri in classe probabiliorum, quæ falsa sunt. Ad probat. mai. dico, nos sæpissimè experiri hunc actum: *Ego credo hoc tanquam probabile, & verisimile, sed video contrarium esse probabilius & verisimilius.* In hoc sensu etiam actum in probatione adductum experimur. Ad exemplum de nigro & albo neg. conseq. nam judicans colorem A esse similiorem albo, quam nigro, non est incertus de albedine coloris A; quia nititur experentiâ oculorum. Atqui judicans extremum A esse vero similius, quam falso, est incertus de veritate extremi A; quia motiva, quibus nititur ejus judicium, sunt merè fallibilia, & potest tam esse falsum.

extremum A, quàm ejus oppositum. Hinc nulla dantur motiva, quæ suadeant, colorem A esse nigrum, quando apparet similior albo: at dantur motiva suadentia, extremum A esse falsum, quando apparet similius vero.

XIII. Notandum est tertio, opinionum oppositarum alias versari circa actiones, & jus; alias circa res & factum. Priores sunt illæ, quæ probabiliter disputant, an aliqua actio sit præcepta, vel prohibita; licita, vel illicita? Tales sunt: *licet pingere die festo: non licet pingere die festo.* Posteriores differunt, quomodo in se ipso, & à parte rei aliquid se habeat? puta, an actio à parte rei sit valida, vel non? an posito tali opere sequatur tale damnum, vel non? v. g. si Medicus in utramque partem probabiliter enuntiet: *hæc medicina est profutura patienti: hæc medicina non est profutura patienti.* Vel judex: *hic accusatus est nocens: hic accusatus non est nocens.* Cæterùm inter objecta dictarum opinionum plurimum versatur discriminis. Nam actionem esse licitam, & formaliter honestam non tam provenit ab eo, quod est ex se in statu reali, quàm ab eo, quod apparet inculpabiliter judicanti, sive à statu, quem habet in judicio operantis. Hinc licita est absolutio impertita contenti, quem Confessarius bona fide, & inculpabiliter judicat esse contritum, licet re ipsa non sit contritus. At econtra valor Sacramenti, magnitudo periculi, & veritas damni ad aliquam actionem secuturi non est metienda ex judicio operantis sic vel aliter existimante, sed desumenda est à statu reali, & ab eo, quòd ita se habeat à parte rei. Et ideò Confessarius, tametsi existimet inculpabiliter, pœnitentem esse satis dispositum, ac dignum absolutione, nullum conficit Sacramentum, quando à parte rei non est dispositus; eò quòd valor Sacramenti non ab existimatione ministri, sed ab institutione Christi dependeat. His positis,

XIV.

XIV. Dico jam primo. Licitum est in praxi sequi sententiam minùs probabilem relicta probabiliori. Si pro veritate hujus doctrine certare luberet autoritate, operosum non esset integrum ferè Doctorum exercitum in aciem educere. Neque est dubium, nostram sententiam isthoc pugnandi genere commissam cum ad-versa esse hac longè superiorem. Placet audire quorundam de illa judicia. Bartholomæus de Ledesma apud Richardum Archidekin *parte 3. tract. 1.* pronuntiat, esse verissimam, & probari ex usu universali omnium. Stephanus Spinola, esse Recentiorum omnium calculò, & universali pænè populorum usu confirmatam. Pasqualigus Theatinus, esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Terillus *in tract. de Consc. prob. q. 22.* pro hac sententia refert Authores, qui hoc sæculo floruerunt, omninò centum & quinquaginta. Scripsit autem Terillus memoratum opus Leodij, anno 1668. Regrediens verò usque ad seculum decimum tertium & ultra patronos sistit ferè innumeros, ostenditque *q. cit. à. n. 210. benignam sententiam* (quæ est hæc nostra) *inspecta autoritate non solum esse multò probabiliorẽ oppositã, sed simpliciter loquendò esse humano modo moraliter certam.*

XV. Nunc conclusionem tanta autoritate, Doctorumque consensu vallatam Probo primo ratione fundamentali. Nullus, qui operatur prudenter, peccat: sed omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, operatur prudenter; ergo nullus, qui sequitur sententiam minùs probabilem, peccat. ergo licitum est in praxi sequi sententiam minùs probabilem. Totus discursus est evidens. mai. est nota ex terminis, est enim contradictio aperta, operationem prudenter elicitam esse peccatum. min. similiter constat, & magis declaratur in hunc modum. Omnis, qui sequitur sententiam verè probabilem, operatur prudenter: sed omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, sequitur sententiam verè

probabilem; ergo omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, operatur prudenter. mai. constat ex supra dictis. quia omnis sententia verè & certò probabilis fundat prudentem assensum, & certum dictamen Conscientiæ. mi. prob. motiva sententiæ probabilioris non evertunt motiva, quibùs nititur sententia minùs probabilis, sed illa relinquunt in sua efficacia, & vi movendi. quia aliàs omnis sententia minùs probabilis in concursu probabilioris fieret improbabilis, quod est falsum, & contra suppositum præsentis controversiæ. cur enim quærimus, an liceat sequi sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, si facta hac hypothesi sententia minùs probabilis ne quidem sit probabilis? ergo certum est, sententiam minùs probabilem esse verè probabilem, idque non tantùm absolutè, sed etiam comparativè ad motiva probabilioris. ergo à primò ad ultimum omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, sequitur sententiam verè probabilem. Atque hæc conclusio, ejùsque probatio à fortiori est etiam intelligenda de sententia æqualiter probabili.

XVI. Probo Secundo. Certum est ex supra dictis, invincibilem ignorantiam in omni materia excusare à peccato. Ergo, qui operatur ex ignorantia invincibili malitiæ vel inhonestatis, non peccat. Atqui operans ex opinione probabili relicta probabiliori operatur ex ignorantia invincibili malitiæ & inhonestatis; ergo non peccat. ergo licitè operatur. *minor* subl. prob. Omnis probabilitas minor, quòd objectum sit licitum, etiam in conspectu probabilitatis majoris pro parte contraria connectitur cum invincibili ignorantia inhonestatis: ergo qui operatur ex opinione minùs probabili, operatur ex ignorantia invincibili inhonestatis. conseq. patet. Ant. prob. Disputent Theologi & Canonistæ de materia morali quacunque, v. g. an certa species contractùs sit licita, necne? ita tamen, ut post diuturnam disputationem & accuratè

accuratum studium semper maneat probabile, contractum non esse prohibitum. In hoc casu honestas vel inhonestas objecti invincibiliter ignoratur. Ostendo. Illud ignoratur invincibiliter, quod post studium multorum annorum, & diligentissimam veritatis inquisitionem intellectum humanum etiamnum latet: sed honestas, vel inhonestas talis objecti post hæc omnia ita latet humanum intellectum; ergo ignoratur invincibiliter. ergo verum est Ant. quod fuerat probandum. Quod si loquamur de materia morali apud doctos non discussa, cognitu ramen difficili, dico eodem modo, eum, qui diligenter inquisita veritate deprehendit probabilitatem de honestate illius objecti, versari in ignorantia invincibili inhonestatis. Ratio est: ille ignorat quid invincibiliter, cui post adhibitam omnem diligentiam, quam adhibere tenebatur, veritas non innotuit: sed tali homini post adhibitam omnem diligentiam, quam adhibere tenebatur, veritas inhonestatis non innotuit; ergo eam ignorat invincibiliter. At fortè non adhibuit omnem diligentiam, quam tenebatur adhibere: quia tenebatur non esse contentus mera probabilitate; sed ulterius investigare, ut veniret ad certitudinem. Verùm istud exigere ab homine est exigere quid moraliter impossibile. quia est moraliter impossibile, ut de similibus objectis inveniatur certitudo. Quod si hoc aliquando contingeret propter diligentiam extraordinariam investigantis veritatem, id esset rarissimum. At de rarissimè contingentibus, quorum moralis possibilitas non præsumitur, imponere obligationem planè est plus quàm durum & rigidum.

XVII. Probo tertio. Lex non sufficienter promulgata non obligat: sed ubi datur opinio verè probabilis pro libertate contra legem, cui favet opinio probabilior, talis lex non est sufficienter promulgata; ergo non obligat: & consequenter licitum est amplecti sententiam minùs probabilem, quæ favet libertati. mai. est omnium. mi. prob. Nulla lex est sufficienter pro

ter promulgata, cujus existentia & obligatio est incerta: sed ubi datur opinio verè probabilis contra legem, existentia legis, ejusque obligatio est incerta; ergo ubi datur opinio verè probabilis contra legem, lex non est sufficienter promulgata, mai. constat. nam ut lex censeatur sufficienter promulgata, ejus existentia & obligatio ita liquidò subditis debet innotescere, ut magnam eorum partem latere non possit, nisi inculpabiliter ignorare velint. mi. prob. quia est impossibile, stare certitudinem de lege cum probabilitate de non existentia, & non obligatione legis. Nam ex duabus contradictoriis, dum una est certa, non potest opposita esse probabilis; sed debet esse certò falsa, ut suprà advertimus. Ergo hoc ipso, quòd opinio favens libertati contra legem sit verè probabilis, ut supponitur, existentia, & obligatio legis, cui favet sententia probabilior, est incerta. Nunc

XVIII. Dico Secundo. In quæstione versante circa honestatem actionis licitum est sequi sententiam verè probabilem, vel probabilior, quantumvis sit minùs tuta. Ita DD. benigni. Ratio est primo ex dictis: licitum est sequi omnem opinionem verè probabilem: sed opinio, tametsi minùs tuta, est verè probabilis ex hypothesi; ergo licitum est illam sequi. Ratio est Secundo. Obligatio sequendi sententiam tutiorem, relictâ minùs tutâ, verè tamen probabili, aut probabiliori, vel proveniret à periculo peccati; vel à præcepto, quòd in dubiis tutior pars sit eligenda: sed nihil horum est verum. Non primum: quia illud periculum est solùm de peccato materiali, quod nemo tenetur semper, immò nec potest evitare: veluti patet in omnibus, qui operantur ex Conscientia invincibiliter erronea. Non Secundum: quia illa regula non habet vim præcepti, præterquàm in casibus, quos dedimus suprà *de Consc. dubia* a. 2. §. 3. Atqui nullus ex illis casibus habet hîc locum; prout patebit ibi dicta meditati; ergo. Adde, quòd operans

operans ex sententia probabili non operetur cum dubio, sed cum determinato iudicio, objectum, quod amplectitur, esse licitum.

XIX. Dico Tertio. Quando opiniones oppositæ versantur circa factum & valorem rei, ubi adest Speciale præceptum charitatis, iustitiæ, vel religionis prohibens actionem conjunctam cum probabili damno temporali vel Spirituali proximi, vel nullitate Sacramenti, tenemur sequi sententiam tutiorem. Ita communiter Authores tam benigni, quam severi. Ratio est: quia sententia minus tuta in his casibus non est practicè probabilis. ergo tenemur sequi tutiorem. consequ. patet. Ant. prob. sententia practicè probabilis est, ex qua potest formari certa Conscientia de honestate, & deponi practica formido de inhonestate operationis: sed hîc sententia minus tuta non est talis; ergo. mai. est certa. mi. prob. formalis inhonestas, & practica formido in his casibus oriuntur ex proximo periculo damni inferendi tertio, vel invaliditatis Sacramenti &c. ergo quamdiu operans non est certus, ne ex sua actione sequatur tale damnum, vel invaliditas Sacramenti, tamdiu non potest formare certam Conscientiam de honestate illius. Atqui operans ex sententia minus tuta non potest esse certus. quia eventus realis damni, sive realis invaliditatis non depende ab ipsius iudicio sive directo, reflexo; sed à positione, vel non positione causarum & requisitorum à parte rei. Confirm. Lex charitatis, iustitiæ, & religionis est certa, & in certa possessione obligationis; dubium verò, an tu sequendo partem solùm minus tutam ejusmodi obligationi satisfacias. Ergo conditio legis est melior, quam tuæ libertatis. ergo non habes sufficientem rationem deponendi practicam formidinem, quamdiu partem tutiorem non sequeris.

XX. Obijcies primo. Hæc propositio: qui sequitur sententiam minus probabilem in concursu probabilioris, non peccat: non est

Z

est

est moraliter certa. Ergo non licet sequi sententiam minùs probabilem relicta probabiliori. conseq. constat. quia licet sequens aliquam sententiam debet esse moraliter certus de honestate suæ actionis. Ant prob. istæ propositiones: *quisquis agit prudenter, non peccat: qui sequitur sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, agit prudenter*: istæ, inquam, non sunt ambæ moraliter certæ. Ergo nec illa ceu conclusio ex his illata. Patet conseq. quia conclusio, quæ est effectus præmissarum, non potest his esse perfectior. Ant. prob. ista: *qui sequitur sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, non agit prudenter*, est probabilis. Ergo illa secunda præmissa non est moraliter certa. conseq. est nostra ex dictis in Art præc. nam sicut ibi docuimus, probabilitatem alicujus sententiæ non posse stare cū certitudine morali contradictoriæ, ita vicissim tenemur dicere, ejus certitudinem non posse stare cum probabilitate extremi oppositi. Ant. autem videtur certum. Quis enim neget, propositionem, quam docent omnes Authores rigidi, qui sunt viri doctissimi atque gravissimi, esse probabilem? Respondeo negando Antecedentem ad prob. neg. rursus Ant. quod dum prob. dist. Antecedens. est probabilis in eo sensu, quo docetur à suis Authoribus, omitto, in sensu prædictæ *Minori* prout à nobis assertæ contradictorio, neg. Ant. & dist. conseq. ergo illa *Minor* non est moraliter certa in sensu, quo à contrarijs Authoribus negatur, conc. in sensu, quo à nobis affirmatur, neg. conseq. Authores. rigidi, quotquot benignam sententiam impugnant, id revera non præstant in sensu, quo defenditur, sicut advertunt Terillus *in Opere de Reg. morum parte 1. pag. 54. n. 198. & Illung. tract. 1. disp. 1. a. 6. §. 9.* Dum enim dicunt, eum, qui sequitur sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, non agere prudenter, vel non conveniunt nobiscum in definitione sententiæ probabilis; vel loquuntur de sententia probabili in quocunque gradu probabilitatis; vel de minùs probabili sumpta

sumpta solum cum motivis directis; vel supponunt, sententiam minus probabilem in concursu probabilioris solum manere negativè, aut absolutè, non verò positivè, & comparativè probabilem; vel putant, ipsam per se sententiam minus probabilem, & iudicium intrinsecè & formaliter formidolosum à nobis statui pro immediato principio certæ Conscientiæ, aut regula proxima operandi: quæ omnia patebunt eos Authores attentè legenti. Quis autem non videat, aliud hoc modo impugnari, aliud à nobis defendi, & argumenta, quæ in nos collineant, ferri extra metam? Itaque hæc negativa: *qui sequitur sententiam minus probabilem in concursu probabilioris, non agit prudenter*, sumpta in sensu illorum Authorum non solum est probabilis, sed certissima. At nego, eam affirmativæ, prout à nobis defenditur, esse contradictoriam.

XXI. Objicies Secundo. Argumentum à priori, cui maxime fident benigna sententia, procedit à particulari ad universale; ergo est fallax, & Sophisticum. Ant prob. nam inde inferimus, omnibus esse licitum sequi sententiam minus probabilem, quia eius motiva visa sunt aliis magna & gravia etiam relatè ad motiva sententiæ probabilioris: sed hoc est arguere à particulari ad universale, quia est inferre, motiva sententiæ minus probabilis esse magna & gravia in intellectu omnium; quia talia apparuerunt in intellectu aliquorum, nempe Authorum, qui eam sententiam docuerunt. Respond. neg. Ant. ad probat. dico in primis, *majorem* non esse veram absolutè. quia probabilitas minor non est solum authentica, sive extrinseca, sed insuper intrinseca, propter motiva ab autoritate docentium independentia, quæ possunt occurrere intellectui cum tanta efficacia, & vi impellendi ad assensum, ut etiam in conspectu motivorum sententiæ probabilioris merito videantur magni momenti, & digna assensu. Deinde negan-

neganda est etiam *Minor*. Probationem dist est inferre &c. quia talia apparuerunt in intellectu aliquorum, & quia hæc apparentia simul apprehenditur ut motivum sufficiens, ob quod motiva sententiæ minùs probabilis possint apparere magna in intellectu omnium, conc. quia præcisè apparuerunt, neg. Hoc autem non est argumentari à particulari ad universale, sed dicere, iudicium aliquorum præstantium Authorum de magnitudine motivorum sententiæ minùs probabilis etiam in comparatione motivorum sententiæ probabilioris esse sufficiens fundamentum, ut omnes alij similiter prudenter judicare possint, ea motiva esse magni momenti. Secùs eodem jure culpabo Adversarios. Quid enim dicerent ad similem discursum? Ideò arguitur, omnibus esse illicitum, sequi sententiam minùs probabilem, quia ejus motiva sunt visa aliquibus (certè non omnibus) levia. atque exigui momenti relatè ad motiva sententiæ probabilioris. Sed hoc est arguere à particulari ad universale. quia est inferre, motiva sententiæ minùs probabilis esse levia in intellectu omnium; quia sic apparuerunt in intellectu aliquorum. Sicut proinde non est Sophisticum dicere: *Aliqui homines viderunt Petrum existentem in templo, & illi omnes Petrum bene noverunt: ergo omnes homines, qui hoc sciunt, habent sufficiens motivum judicandi, Petrum extitisse in templo.* ita non arguit fallaciter dicens: *Aliqui homines docti & probi judicârunt, motiva hujus sententiæ esse gravia & fortia etiam comparata cum motivis sententiæ contraria, & illi homines nec solent in cognoscendo, nec in loquendo fallere, vel falli. Ergo omnes homines, qui hoc sciunt, habent sufficiens fundamentum prudenter id ipsum judicandi.* Sed ita nos argumentamur; ergo &c.

XXII. Obijcies tertio, Quidam Philippus Concellarius Parisiensis æternùm damnatus est, eò quòd fuerit secutus sententiam minùs probabilem, minùsque tutam relictam

relicta probabiliori ac tutiori. Ergo sententia benigna illicita & damnabilis est. Antecedens continet tragica historia Thomæ Cantipratani *lib. 1. de apib. c. 19.* ubi scribens de illo Cancellario sic habet: * agonizans autem in morte Guilielmus Parisiensis Episcopus paterna sollicitudine visitavit, rogavitque eum, ut opinioni cederet de pluralitate beneficiorum, & omnia beneficia sua excepto uno in manus Ecclesiæ resignaret. Renuit ille, experiri se velle dicens, utrum esset damnabile, beneficia plura tenere. Mortuus est ergo sic. Post paucos autem dies cum dictus Parisiensis Episcopus finitis matutinis orare vellet, vidit inter se, & lumen quasi umbram hominis terram nimis. Elevata ergo manu consignat se, & si ex parte DEI sit, præcipit, ut loquatur. Cui respondit apparens. Alienus à DEO sum, sed tamen miserabilis factura ejus. Et Præsul: tu quis es? cui ille respondit. Ego sum Cancellarius ille dudum miserrimus. Rursus Episcopus elato altius gemitu: & quomodo, inquit, tibi est sic dolenti? Malè, ait, imò quàm pessimè, quia damnatus sum æterna morte. Et Episcopus: heu, ait, charissime, quæ causa tuæ damnationis? Tres sunt, inquit: prima est, quòd incretentes fructus annuos contra pauperes timidè reservavi. Secunda est, quòd contra sententiam plurimorū de pluralitate beneficiorum quasi licitè tenendorum opinionem propriam defensavi, & in hoc me periculo mortalis culpæ commisi. Tertia est, & illa gravissima omnium, quòd abominabili carnis vitio in scandalum multorum multo tempore laboravi &c.* Dubitari non potest, sententiam de simultanea pluralitate beneficiorum, quam secutus est miser Cancellarius, eo tempore fuisse probabilem, licet opposita haberetur probabilior; quia Doctor Angelicus, qui tunc vivebat. *Quod lib. 8. art. 13.* ubi versat quæstionem: *an liceat habere plures præbendas?* dictam sententiam non reiicit, sed de illa loquitur, sicut solet de

opinionibus probabilibus. At nihilominus Cancellarius eam sequens graviter peccavit. Respond. Cancellarium ideò graviter peccasse, vel quia ex dubio speculativo, quod vincere non studeat, de probabilitate illius opinionis cecidit in dubium practicum de licita retentione plurium beneficiorum, in quo casu debuerat eligere partem tutiorem, quod tamen non fecit, atque adeò se liberè coniecit in periculum peccandi, & in eo periit. Vel quia non habuit iudicium certum de licita sequela ejus sententiæ, licet crediderit, eam esse probabilem. Ex quo factum est, ut etiam caruerit ultimo iudicio practico moraliter certo de rectitudine suæ operationis. Carens autem ejusmodi iudicio exponit se manifesto periculo peccandi, si operetur. Cæterum aliæ objectiones quàm plurimæ, quas non vacat adducere, & solvi possunt ex hætenus dictis, & passim solutæ reperiuntur apud Authores benignos, præsertim apud Terillum, & Joan. de Cardenas, qui de tota hac controversia exactissimè scripserunt. Hos, si placeat, lege

XXIII. Jam Inferes primo, si quis *ly tutum* velit accipere pro eo, quod excludit periculum formalis peccati, non dari sententiam probabilem magis vel minùs tutam, sed omnes esse æqualiter tutas. Ratio est: quia quælibet sententia verè probabilis æqualiter excludit periculum hîc & nunc Deum offendendi. Inferes secundo, etiam in articulo mortis esse licitum sequi sententiam minùs, verè tamen probabilem relicta probabiliori & tutiori. Diana P. 2. tract. 13. resol. 9. & alij, quos refert Sporer de Consc. prob. sect. 3. n. 50. Item Clariss. P. Paulus tract. 4. disp. 14. a. 8. §. 3. n. 11. Ratio est: quia articulus mortis non facit, ut id, quod est semel licitum, sit illicitum. Ergo si usus ejusmodi sententiæ fuit licitus & certò prudens in vita, talis quoque erit in articulo mortis. Deinde sententia minùs probabilis vel est remota à
peri-

periculo Deum offendendi, vel non? Si non: ergo nunquã licuit eam sequi reliquo tempore vitæ, quod esse falsum paulò ante ostendimus. Si est remota: ergo sicut eam secutus Deum nunquam offendisti in toto vitæ decursu, ita neque offendis in ultimo momento; quando secundùm illam operaris. Et ideò, qui tenens sententiam probabilem D. Thomæ circumstantias notabiliter aggravantes intra eandem speciem nunquam explicuit in confessionibus præcedentibus, etiam non tenetur explicare in ultima. Clericus, qui secutus sententiam probabilem habuit simul plures præbendas, in articulo mortis non est adigendus ad resignandum &c.

XXIV. Quæres hîc, undenam possit cognosci, an aliqua sententia sit certò probabilis, necne? Respond. ex Terillo, tres de hac re regulas posse constitui. Nam primo, quotiescumque omnes, vel plurimi asserunt, sententiam esse probabilem, nec quisquam contradicit: vel si pauci quidam contradicant, aliorum tamen rationes reliquerunt insolutas, nec rationes convincentes pro contrario attulerunt, talis sententia est certò probabilis. Secundo. Opinio communis, quæ frequenter docetur in Scholis, & invenitur in Authoribus, tamdiù debet censeri certò probabilis, quamdiù nemo negat, esse probabilem, vel affert argumenta convincentia de opposito. Ratio hujus & prioris regulæ est: quia certitudo probabilitatis tamdiù manet in possessione, quam diù per rationes oppositas non evertitur. Tertio. Homini illiterato, & indocto illa opinio potest esse certò probabilis, quam ei ut veram, vel certò probabilem suadet vir doctus & probus, nec aliud quidquam occurrit in contrarium. Ratio est: quia eadem authoritas, quæ sufficit homini rudi ad prudentem fidem, etiam sufficit ad formandum prudens iudicium de certitudine probabilitatis:

litaris : atqui authoritas viri docti & probi sufficit homini rudi ad prudentem fidem ; ergo.

XXV. Quæres præterea, an usus sententiæ probabilis etiam habeat locum in eo, qui est incertus de veritate suæ fidei? Status quæstionis ita potest proponi. Quidam infidelis, sive hæreticus ob argumenta Catholicam Religionem suadentia dubitare ac formidare incipit, ne fortè secta, quam hætenus tenuit, sit erronea? adhibitioque veritatis studio eò deducitur, ut ipsi mysteria nostræ fidei appareant non quidem evidenter credibilia, autamen magis credibilia, seu probabilia, quam sectæ suæ dogmata, quæ ei adhuc, licet minus, videntur probabilia. Laymann, Bannez, & (saltem pro articulo mortis) Th. Sanchez docent, talem esse obligatum ad sectam suam relinquendam, fidemque nostram, quæ apparet probabilior, amplectendam. Ratio est : tum quia lumen naturæ dicat, eam religionem esse tenendam, quæ cæteris est verisimilior, tum quia in medio ad salutem tam necessario, quale est fides, eligi debet pars tutior, ne exponamur periculo errandi. E contra Castropalao & Cardenas in *Crisi Theolog. dissert. 3.* & alij apud Illusung talem liberant ab ejusmodi obligatione. Ratio est : quia secundum D. Th. 2. 2. q. 1 a 4. ad 2. & communem Theologorum, ut infidelis teneatur amplecti fidem Catholicam, requiritur in illo evidentiā credibilitatis, qua ejus intellectus ita reddatur convictus de falsitate erroris contrarij, & de veritate nostrorum dogmatum, ut manifestè videat, suam sectam esse improbabilem & incredibilem. Sed talis evidentiā de fide Catholica dari non potest in eo, cui error oppositus adhuc apparet probabilis, atque credibilis : sicuti contingit in casu nostro ; ergo non tenetur illam amplecti. Deinde non video, quomodo doctrina illorum Authorum non incurat damnationem propositionis 21. inter proscripitas ab Innocent. XI. ita sonantis:

sonantis: *Affensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis: immò cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus Deus.* Sanè notitia de veritate fidei Catholicæ, quam in nostro casu habet infidelis, non transcendit limites probabilitatis. Ergo si tenetur credere fide supernaturali, tenetur elicere assensum supernaturalem cum notitia solum probabili revelationis. Præterea notitia probabilis, aut probabilior Divinæ revelationis non excludit formidinem, ne non sit locutus Deus. Ergo hic infidelis habebit assensum fidei supernaturalem stantem cum tali formidine.

XXVI. Quid ergo agendum huic homini? Respondeo, illum teneri ad procurandam sibi certitudinem fidei veritatem studiosius investigandò: quam etiam propter ejus signa atque indicia manifestissima, quæ cunctis sunt obvia in DEI Ecclesia, inveniet infalibilibiter. Unde nulla hic praxis sententiæ probabilis, vel probabilioris; quia ignorantia veritatis, quæ hic intervenit, est vincibilis, qualis non est in opinionibus probabilibus circa alias materias morales. Cæterùm in articulo mortis talis tenetur precari à DEO illustrationem intellectus, & notitiam veritatis, quam obtinebit procul dubio. Facit enim, quod tunc in se est. Facienti autem, quod in se est ex viribus gratiæ DEUS non denegat gratiam: ut loquitur axioma Theologicum. Quòd si moribundus eam illustrationem à DEO petere negligat, infidelitas ipsi imputabitur ad culpam. Cardenas *dissert. 14. c. 7. n. 103.* Ad rationes primæ sententiæ Respond. Lumen naturæ in hoc casu dictare, ut diligentius investigetur veritas. nam certa hujus notitia circa negotium religionis haberi potest ab omnibus, qui degunt inter fideles. In articulo verò mortis, ubi non vacat amplius rem examinare operosius, jubet recta ratio illustrationem intellectus, & lumen fidei à DEO petere. In eligenda parte, quæ videtur tutior, hic non est

sistendum, sed ulterius tendendum ad certitudinem. Quin immò neutra earum partium potest apparere tuta. Atque in hunc modum evadimus damnationem 4. & 21 propositionum ab Innoc. XI. prohibitarum, & motæ quæstioni satisfacimus.

ARTICULUS III.

De usu sententiarum probabilium particulari.

JUvat nunc explorare, quomodo ea, quæ de legitimo usu Probabilitatis dicta sunt generatim, habere se debeant in praxi quotidiana. Quare discurrendò per materias particulares damus Ministrum Sacramenti, Medicum, Judicem, & Advocatum, quidque cuilibet in suo statu ac conditione circa probabiliùm opinionum electionem sit licitum, vel illicitum? inquirimus. De alijs quibusdam generibus hominum mox in seq. §. differemus.

§. I.

An liceat relicta opinione propria probabiliori ac tutiori sequi alienam minus probabilem, minusque tutam? item: an hanc liceat consulere, vel docere?

SUMMARIUM.

1. Licitum est relicta propria sententiâ sequi alienam minus probabilem, minusque tutam: immò etiam consulere.
2. Quid si expresse rogeris tuam sententiam?
3. 4. Quid hic liceat, vel non liceat Professori publico?
5. 6. Quid Confessario?
7. Quomodo peccet Confessarius non absolvens pœnitentem, qui sequitur opinionem suâ contrariam.
8. Subditus tenetur obedire, licet probabiliter, vel probabilius existimet, rem præceptam esse illicitam.
9. Quid si existimet, in aliquo casu se non esse obligatum ad obediendum?
10. Impugnatio doctrinæ num. 8. Assertæ.
11. An subditus teneatur obedire Superiori, quem putat non esse legitimum?

I. Corol.